

אגדת ההינס

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד, סביב הדף היומי >> ב-ח ניסן >> קידושין ל-לו

סגולת ישראל

על הפסוק 'בנים אתם לה' אלהיכם' אמר רבי יהודה: בזמן שאתם (עם ישראל) מתנהגים כמו בנים אתם נקראים בנים, ואם לא אינכם נקראים בנים. רבי מאיר אומר: בכל מקרה, גם אם אינכם מתנהגים כראוי, אתם נקראים בנים.

רבי מאיר מביא כמה פסוקים כראיה לדבריו: בנים סכלים המה, בנים לא אמון במ, זרע מרעים בנים משחיתים, והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי.

שואלת הגמרא: מדוע יש צורך בכל הפסוקים הללו? ומשיבה: מהפסוק 'בנים סכלים' היה אפשר להבין שגם אם בני ישראל עושים מעשי שטות, הם נקראים בנים בתנאי שעדיין נוהגים בנאמנות; לכן מובא הפסוק שלפיו הם בנים גם אם 'לא אמון במ'.

מהפסוק 'לא אמון במ' היה אפשר להבין שגם אם בני ישראל אינם נאמנים, הם נקראים בנים בתנאי שאינם עובדים עבודה זרה, לכן מובא הפסוק שלפיו הם בנים גם אם הם 'משחיתים'. מהפסוקים הללו היה אפשר להבין שבני ישראל נקראים בנים גרועים, לכן מובא הפסוק שלפיו הם בנים מעולים אפילו כשאינם נוהגים כעמו של הקדוש ברוך הוא: 'בני אל חי'.

שאלות, כיוונים ונקודות למחשבה

האם מעלת ישראל תלויה במעשיהם או בלתי תלויה בשום דבר?

ואולי זו רק מעלת היותם בנים לקדוש ברוך הוא, ובכל מקרה יש להם מעלות אחרות? אולי זה המקום לשאול: מה בכלל משמעות הביטוי הזה, בנים של ה'?

למה צריך כל כך הרבה פסוקים להוכיח שמעלת ישראל נשארת בכל מצב?

אגדה אחת בשבוע: קידושין לו א

תניא: בנים אתם לה' אלהיכם -

בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים;

אין אתם נוהגים מנהג בנים, אין אתם קרוים בנים, דברי רבי יהודה.

רבי מאיר אומר:

בין כך ובין כך אתם קרוים בנים ,

שנאמר: בנים סכלים המה,

ואומר: בנים לא אמון במ,

ואומר: זרע מרעים בנים משחיתים ,

ואומר: והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי

אתם יאמר להם בני אל חי.

מאי ואומר?

וכי תימא: סכלי הוא דמקרי בני, כי לית בהו הימנותיהו לא מיקרו בני — תא שמע: ואומר: בנים לא אמון במ.

וכי תימא: כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים, כי פלחו לעבודת כוכבים לא מיקרו בנים, תא שמע: ואומר: זרע מרעים בנים משחיתים.

וכי תימא: בנים משחיתים הוא דמיקרו בני מעלייא לא מיקרו, תא שמע: ואומר: והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי.

ומה עם ההורים? דפי השבוע מלאים אגדות מרתקות ומיוחדות, בעיקר בנושא הורים וילדים. גיליון על אגדות אלו יתפרסם בע"ה בהמשך.

איזה חכם אוהב יותר את ישראל? (רמז: כולם) *המאמר בסוגיה*

יש מחלוקות בתלמוד שראות לא הוגנות. אם תנא אחד אומר שאנחנו תמיד קשורים לקדוש ברוך הוא ואחד אומר שלא, סביר שרוב גדול מקוראי המחלוקת יזדהה רק עם צד אחד. טבעי שנגלה תמיכה בשיטה שלפיה מעלתנו כבנים לקב"ה היא עובדה קיימת, מיידית, בלתי משתנה (המהר"ל בנצח ישראל יא, ובעל התניא בפרק ב, הרחיבו בביאור נקודה זו לאור האגדה שלנו); מי שמוכיח אותנו, ואומר שכל ייחודנו תלוי במעשינו, בוודאי עולה למגרש התלמודי בתור אנדרדוג.

מן הראוי שנאמץ את גישתו של רבי מאיר המלמד זכות – בראש ובראשונה כלפי רבי יהודה. הוא בוודאי ראוי שנתבונן בו בעין טובה, ונבין מדוע לדבריו לפעמים (אולי גם היום, ובמשך רוב ההיסטוריה) ישראל אינם כבניו של ה'.

מי שעוקב אחרי לימוד האגדה כבר מהמסכתות הקודמות, זוכר אולי שנגענו כבר במעמדו של ישראל כשהוא חוטא. במסכת גיטין עוסקים חז"ל בסמיכות המביכה שבין מעמד הר סיני לחטא העגל. מקור דומה מופיע במדרש רבה:

עד שהמלך במקסו, רבי מאיר ורבי יהודה, רבי מאיר אומר עד שהמלך מלכי המלכים הקדוש פרוץ הוא במקסו, פרוץ, נתנו ישראל ריח רע, ואמרו לעגל: אלה אלהיך ישראל. אמר ליה רבי יהודה דף מאיר אין דורשין שיר השירים לנניא אלא לשבח, שלא נתן שיר השירים אלא לשבחן של ישראל, ומהו עד שהמלך במקסו, עד שהמלך מלכי המלכים הקב"ה במקסו פרוץ, נתנו ישראל ריח טוב לפני הר סיני, ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. (שיר השירים רבה א)

שוב רבי מאיר ורבי יהודה חולקים במעלתם של ישראל, אלא שלכאורה המצב התהפך. רבי מאיר עוסק בגנות ישראל שחטאו בעגל מול הר סיני, ואילו רבי יהודה גוער בו על דרישת שיר השירים לגנאי, ומקשר את הפסוק לא לחטא אלא למעמד הר סיני (מחלוקת דומה מאוד בין שניהם מופיעה גם במקום אחר בשיר השירים רבה, בפרשה ב). אז מה באמת סובר רבי מאיר, ומה סובר רבי יהודה?

אם נדייק בדברי רבי יהודה, נראה שכביכול עמדתו אינה קבועה. הוא טוען שאת שיר השירים יש לדרוש לשבח, אך מה הוא יגיד בספר שמות? ובדברים? שם הוא יבקר את ישראל על חטאם. לפי רבי יהודה יש לישראל מצבי שיא ומצבי שפל, שבח וגנות, וכשעוסקים בקשר המיוחד בין הקב"ה לישראל – מתמקדים בצד השבח. ומהו השבח? הבחירה לקבל תורה. זו המעלה שאפשר להגיד על ישראל, לא עצם קיומם אלא החלטתם הבחירתית.

רבי יהודה עקבי בעמדתו: כשעם ישראל עושה את המעשים הנכונים, בוחר בטוב – מגיע לו כל השבח שבעולם. הוא נקרא בן לאביו שבשמים, ומממש את כל מה שנאמר על האהבה העזה בין הדוד לרעייה. כשהוא חוטא – אין מה לומר לשבח. להגיד עליו פסוקים משיר השירים במצבו? אין זה שבח אלא לעג, אירוניה. רבי מאיר, לעומתו, רואה את שבחם של ישראל כבלתי תלוי במעשיהם, ולכן שיר השירים יכול לדבר גם על חטא. הקב"ה אוהב את בנו אף כשמורד בו, מפני שיש ביניהם קשר אב-בן שאינו מותנה במעשים, זו עובדה.

רבי יהודה אינו מזלזל בישראל – עובדה שחשוב לו לדרוש בשבחם; גם רבי מאיר אינו מזלזל – הוא קורא להם בנים בכל מצב. **המחלוקת אינה אם יש לישראל מעלה עליונה, אלא מה נחשב מעלה עליונה, מה הייחודי והנשגב ביותר בהם.** לדעת רבי יהודה (שמקובל לזהותו לאורך כל התלמוד, גם בהלכה, כאיש של מעשים ומבחן התוצאה) **פסגת מעלתנו היא כשאנו מבטאים אותה במעשה;** בעיני רבי מאיר, החכם המעמיק ש'לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו', **הסגולה המוטבעת בקרבנו גבוהה לאין ערוך מכל פעולה שנעשה.**

בין כך ובין כך, קרויים כל חכמי ישראל – הן רבי מאיר והן רבי יהודה – אוהבי עם ישראל, וחפצים בגילוי כוחם וייחודם.

בן תמיד נשאר בן

קטע מפרשנות האגדה

מהרל מפראג, נצח ישראל יא

...לדעת רבי יהודה, כיון שבשם "בנים" הצירוף היותר שיש לישראל אל אביהם שבשמים, אם אין עושים מעשה בנים – אין ראויים הם לשם הזה, שכבר בטל השם הנכבד הזה.

ולדעת רבי מאיר אינו כך, כי שם "בן" נאמר על שהוא יתברך אב ועלה לישראל, ואם ישראל סרו ופרשו מן אביהם – זהו מצד העלול עצמו. אבל מה שהוא יתברך עלה להם – לדבר זה אין הסרה כלל...

ומפני כי עדיין יש לומר, כי אף אם ישראל הם בנים של הסבה הראשונה, הם דבר חסר כאשר הם חוטאים, ועל זה אמר כי נקראו 'בני מעלי', כדכתיב "במקום אשר יאמר לא עמי אתם יאמר בני א-ל חי".

ודבר זה, שרוצה לומר שהם בנים באין חסרון.

כי החסרון גם כן הוא מצד ישראל, שהם העלול, מצד הזה הוא החטא. אבל השם יתברך, שהוא העילה, ברא ישראל בלא חטא...

כיון שהם טובים מצד עצמם, שכך נבראו מן השם יתברך בשלמות, בשביל זה נקראו 'בני מעלי'.

ותחלת בריאתם היה בטוב ובשלימות, רק כי אחר כך מצד עצמם נעשו רעים. ואל דבר זה יש סלוק והסרה מן החטא, כי ישובו מדרכם.